

Janko Muršak

Z DOGOVOROM DO POENOTENE RABE STROKOVNEGA IZRAZJA NA PODROČJU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA – PRIMER PIAAC

Slovenski pedagog prof. dr. V. Schmidt je svoje študente pogosto opozarjal na pomen strokovnega izrazja za vsako znanost. Temeljni pogoj za to, da bi lahko govorili o znanstveni disciplini, znanosti, je namreč, da ta razvije svojo terminologijo, izdela enoznačni pojmovni aparat. Žal se vse pogosteje najdemo v situaciji, ko se razvoj terminologije skrči na vprašanja prevajanja (pogosto celo v slogu »google translate«), kot da je strokovna terminologija izključno stvar prevajalcev, ne pa strokovnih in konceptualnih razmislekov ter umestitev izrazov v ustaljen terminološki aparat.

Za znanosti, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem, to velja prav tako kot za vse druge znanstvene discipline, le da je na tem področju stanje še nekoliko bolj zapleteno kot drugje. Razloga sta vsaj dva:

- s področjem vzgoje in izobraževanja se ukvarjajo različne znanosti (pedagogika, psihologija, sociologija, andragogika), ki uporabljajo različen »matični« pojmovni aparat in poimenujejo iste pojave z različnimi izrazi, ki so uveljavljeni na njihovem področju;
- slovenska pedagoška terminologija se je razvijala v srednjeevropskem prostoru, ki se zaradi svojih konceptualnih podlag precej razlikuje od anglosaške, pa tudi bolj natančna in diferencirana je. Ker je angleščina postala »lingua franca«, se srečujeta dva jezikovna in pojmovna koda, posledica pa je neenotna ali *premalo določena raba posameznih strokovnih izrazov*.

Dilema, kot jo vidim sam, je v tem, da je jezik živa tvorba, ki se razvija in spreminja, po drugi strani pa znanstveni jezik potrebuje *enoznačno uporabo posameznih strokovnih izrazov*. Ali je odgovor na to dilemo v preprostem spremljanju »naravnega« razvoja jezika ali v njegovi strogi kodifikaciji, je pravzaprav neproduktivna smer razmišljanja.

Rešitev je mogoče najti samo na en način: z medsebojnim (s)poznavanjem in usklajevanjem ter domišljenim vpeljevanjem novih izrazov, ki jih je treba sproti umeščati v obstoječi pojmovni aparat z vzpostavitvijo razmerja do že obstoječih izrazov na posameznem področju.

Poglejmo primer:

Slovenski raziskovalci, vključeni v OECD-jevo raziskavo *Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih* (Program for the International Assessment of Adult Competencies – PIAAC), smo se srečali s problemom neenotne rabe izraza *kompetenca*, ki je v nekem primeru označeval sposobnosti, v drugem spretnosti, v tretjem zmožnosti, usposobljenost in tako dalje. Ker se izraz kompetenca tudi sicer uporablja razmeroma nedosledno, smo kot izhodišče razmisleka vzeli OECD-jevo definicijo izraza, ki med drugim pravi: »Vsaka kompetenca je zgrajena kot kombinacija kognitivnih in praktičnih spretnosti, znanja (vključujoč tacitno znanje), motivacije, vrednostne orientacije, stališč, čustev in ostalih socialnih in vedenjskih sestavin, ki se lahko mobilizirajo za učinkovito ravnanje.« (Definition and Selection of Competencies, 2002, str. 8–9) Vprašanje, katere od teh sestavin je mogoče meriti, je kaj hitro pripeljalo do tega, da smo pri primerjanju omejeni na znanje, kognitivne in praktične spretnosti. To logiko je sprejel tudi osrednji raziskovalni steber raziskave PIAAC. Zato smo se ne glede na različnost strok, ki smo jih zastopali, dogovorili za enotno rabo, po kateri raziskava meri spretnosti na področju jezika (*literacy*), matematike (*numeracy*) in reševanja problemov v tehnološko bogatih okoljih (*problem solving in technology rich environment*). Raziskovalci smo torej enotno uporabili izraze: besedilne spretnosti, matematične spretnosti in spretnosti reševanja problemov. Izraz »kompetenca« je tako ohranil svoj prvotni pomen. S tem smo ohranili pojmovno klenost vseh besedil in enoznačnost interpretacij.

Podobno smo ravnali pri sintagmi trg dela. Gre za sopomenko angleškega izraza *labour market*, francoskega *marche du travail* ali nemškega *Arbeitsmarkt* (Muršak, 2012, str. 111). V slovenščini se namreč ponekod uporablja tudi izraz trg delovne sile (podrobneje glej: Muršak, 2002, str. 138), ki pa ga nadomešča vsebinsko sorodni, a primernejši izraz trg dela. Raziskovalna skupina se je odločila za enotno rabo izraza trg dela, kar pa ne pomeni, da se izraz delovna sila ne uporablja, vendar ne v povezavi z besedo trg. Izraz delovna sila (nemško *Erwerbsbevölkerung*, *Arbeitskräfte*, francosko *main d'oeuvre*) se namreč uporablja za označevanje vseh za delo razpoložljivih posameznikov.

To sta le dva primera, *kako lahko z dogovorom poenotimo izrazje in s tem prispevamo k razvoju svojih področij ter hkrati skrbimo za razvoj slovenske terminologije na različnih področjih*. Brez zavestnega napora za medsebojno usklajevanje grozi razkroj enotnega pojmovnega aparata in s tem *slovenščine kot jezika znanosti*. Zaradi tega se bomo k tem vprašanjem redno vračali tudi v prihodnje.

LITERATURA

- Muršak, J. (2002). *Pojmovni slovar za področje poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: MŠŠ.
- Muršak, J. (2012). *Temeljni pojmi poklicnega in strokovnega izobraževanja*. Ljubljana: CPI.
- Definition and Selection of Competencies (DeSeCo). Theoretical and conceptual foundations. Strategy paper.* (2002). Neuchatel: OECD.